

СОБОРНИЙ АНСАМБЛЬ У ПІЗІ

У X ст. в Європі складається архітектурний стиль, що його досить умовно називають романським. На той час у політичному житті європейських країн настає певна стабілізація. Остаточно формуються феодальні відносини, поступово оживають міста, розвиваються ремісництво і торгівля. Європа прокидається від сну раннього середньовіччя. У ті часи майстри-кріпаки будували головним чином феодальні замки і монастирі під керівництвом монаха-архітектора. У монастирях з'являються архітектурні школи. Особливо визначилась така школа в Каюнійському аббатстві в Бургундії (Франція), звідки йшли архітектурні впливи. Романська архітектура відзначалася важкими, масивними формами, півциркульними арками, коробковими, хрестовими і купольними склепіннями, стриманими скульптурними прикрасами. «Важким мовчанням» назвав романську архітектуру великий французький скульптор Огюст Роден.

Широкого поширення романська архітектура набуває після 1000-го року, коли, за словами бургундського монаха Рауля Глабера, що жив на початку XI ст., «після трьох років, які пройшли від тисячного року майже по всій землі, і особливо в Галлії та Італії, почали перебудовувати церкви. Говорили, що світ, скинувши із себе лахміття старості, одягнувся білим покривом церковних споруд».

Серед численних споруд та ансамблів романської архітектури виділяється соборний ансамбль у Пізі — один з найвидатніших шедеврів середньовічної архітектури. Тосканська романська архітектурна школа, до якої належить Ліванський ансамбль, значно відрізняється від інших.

Через Італію проходили головні торговельні шляхи, італійські міста мали найбільше вигод від хрестових походів, що розпочалися в цей час. Піза була одним з найперших італійських міст, де започаткували будівництво нового міського центру, але на околиці міста, на широкому зеленому лузі, який згодом було обнесено мурованими стінами.

Будівництво ансамблю тривало довго. Собор почав будувати в 1063 р. майстер Бускетто. Це був перший італійський зодчий, ім'я якого дійшло до наших часів. На початку XII ст. будівництво завершував майстер Райнальдо. Пізніше, у 1153 р., архітектор Діоттисальві розпочав будівництво хрещальні — баптистерію. І, нарешті, в 1173 р., як вважають, майстер Бонаніо і запрошений з австрійського міста Інсбруку майстер Вільгельм починають споруджувати кампанілу — славнозвісну падаючу башту. Останні дві споруди добудовувалися в наступні роки, а сучасного вигляду вони набули лише в XIV ст. Перше, що впадає у вічі, коли оглядаєш пізанський ансамбль,— це незвичайна краса і чарівність. Усі споруди ансамблю наче випромінюють світло, переливаючись як дорогоцінні перлини ніжними відтінками блакитних, рожевих, зеленкуватих тонів мармурових колон і облицювань фасадів та яскравих вкраплень мозаїчних інкрустацій. Ліванські споруди повною мірою позначені античністю і рисами життєрадісного мистецтва італійських міст. Ось чому цей варіант романського стилю називають Проторенесансом або Передвідродженням.

Яскравість світлих споруд ансамблю підкреслює темно-зелений килим газонів, які вкривають усю велику площу (тепер Площа Мистецтв). Перша споруда ансамблю — баптистерій (хрещальня), що ніби зустрічає відвідувачів. Він круглий у плані і завершується великим куполом. Нижній ярус баптистерію оточує аркада з корінфськими колонами. Колонада, що оперізує другий поверх, складається з колон значно меншого розміру. У верхній частині колони ідуть високі фронти і невеликі вежі-пінаклі. Це деталі наступного стилю — готики, їх автором є скульптор Джованні Пізано (XIV ст.). Над колонами і фронтонами — чудові скульптури цього майстра, який започаткував мистецтво епохи Відродження. Трикутні фронти прикрашають вікна верхнього ярусу. Всередині баптистерію — прекрасні мозаїки і мармурові різьблення, серед яких привертає увагу кафедра, виконана також Джованні Пізано.

Йдучи від баптистерію до собору, ліворуч бачиш високу стіну, прикрашену арками, і вхід, над яким стоїть скульптурна група «благівіщення» під високим шпильастим фронтом, що свідчить про пізніше, готичне, його походження. Це — Кампо-Санто. стародавнє кладовище, в галереї якого знаходиться величезна фрескова композиція «Триумф смерті».

Собор сяє білосніжним мармуровим облицюванням, що прикрашене різноколірними мозаїчними вставками геометричного орнаменту. Нижній ярус собору прикрашено широкою аркадою, верхні чотири — аж до завершення фронту — колонадами. Всередині споруди — стрункі колони, подібні за формою до античної архітектури. Ансамбль завершує дзвіниця — кампаніла. Вона має вісім ярусів, висота її 62 м. У ній ми бачимо деякі архітектурні елементи, що і в баптистерії, і в соборі: нижній ярус оповито аркадою, а всі верхні — ажурними колонадами, які надають споруді легкості і виняткової живописності.

Доречно нагадати читачеві, що через нерівномірне осідання ґрунту кампаніла почала хилитися вже під час будівництва. Верхній ярус, збудований пізніше, зробили вертикальним, завдяки чому здається, ніби споруда оповита спіраллю колонад. У наші дні відхилення башти досягло 4,2 м. Коли дивишся знизу на кампанілу, а по небу біжать хмари, створюється повна ілюзія того, що башта падає. Італійськими і зарубіжними фахівцями розроблено багато різноманітних проектів, щоб запобігти її падінню, зберегти цю перлину в скарбниці світової культури.

МЕЧЕТЬ ОМЕЙЯДІВ У ДАМАСКУ

Однією з найвизначніших пам'яток архітектури раннього середньовіччя на Близькому Сході є славнозвісна мечеть Омейядів у Дамаску, збудована Халіфом ал-Валідом у VIII ст. Серце старого Дамаску — міський базар Сук. За ним — численні середньовічні споруди. За будівлями видно купол мавзолею Салах-ед-діна, одного з арабських героїв середньовічних часів. Далі — стіни, що огороджують комплекс Великої мечеті Омейядів. Колись тут стояв античний храм, пізніше була збудована базиліка, згодом перетворена в церкву Іоанна Предтечі. У 705-715 рр. базиліку перебудували в мечеть.

Привертають увагу в мечеті частково уцілілі фрагменти прекрасно виконаних сирійськими майстрами мозаїк із зображеннями дерев, палаців, фантастичної

архітектури міст, а також зображення на золотому фоні біля вхідного портика мечеті. Інкрустовані різноколірним мармуром панелі стін і пілонів контрастують з гладкими поверхнями стін та аркад. Художній ефект інтер'єра доповнюють карбовані металеві світильники, підвішені на ланцюгах, що спускаються з-під стелі, та дорогі килими, якими вкрита кам'яна підлога. Незвичайний характер інтер'єра мечеті. Простір її розкривається перпендикулярно до міхрабу, оскільки первісну базиліку було орієнтовано із заходу на схід, а міхраб, за правилами Ісламу, мусив бути повернутий до Мекки, у даному випадку — на південь. Увага будівничих була зосереджена на інтер'єрі та закритих дворах перед ними. Мечеть Омейядів цікаво відвідати увечері. Коли великий двір поступово охоплюють присмерки, на високій, могутній вежі мінарету, що домінує над усім містом, ще видно відблиски сонця, а в самій мечеті освітлені мерехтливими світильниками колонади ніби віддаляються.